

کیمسان

رسول گرامی اسلام(ص) در آخرین روزهای ماه شعبان با ۱۱ برادر خطبه ای نورانی که به خطبه شعبانیه معروف است، وظایف روزه‌داران را در ماه مبارک رمضان مشخص کردند. در این خطبه حضرت به بیان فضایل و اهمیت این ماه شریف و پایدها و نیایدهای آن پرداختند و منشور اخلاقی این ماه را تبیین فرمودند.

ای مردم!

ماه خدا با برکت و رحمت و آمزش به سوی شما ورکرده است. ماهی که نزد خدا، بهترین ماه‌هاست و روزهایش بهترین روزها و شب‌هایش بهترین شبها و ساعت‌هایش بهترین ساعت‌هاست؛ ماهی که در آن شما را به مهمانی خدا دعوت کرده‌اند و شما در آن از اهل کرامت خدا شده‌اید.

نفس‌های شما در آن ثواب تسبیح و ذکر خدا دارد و خواب شما ثواب عبادت، اعمال شما در آن پذیرفته است و دعاهای شما مستجاب؛ پس از پروردگار خویش با نیت‌های راستین و دل‌های پاک، بخواهید که توفیق روزه این ماه و تلاوت قرآن در آن را به شما عنایت فرماید. شقی و بدبخت، کسی است که در این ماه بزرگ، از آموزش خدا بی بهره باشد.

دراین ماه با گرسنگی و تشنگی‌تان، گرسنگی و تشنگی روز قیامت را به یاد آورید. به فقیران و درماندگان کمک و صدق کنید. به پیران و کهنسالان احترام و ارج بپهید. به کودکانتان ملاحظت و مهربانی کنید. با خویشاوندان ارتباط داشته باشید. زبان خود را از گفتار ناشایست نگاه دارید. دیدگان خود را از دیدن ناروا و حرام ببوشانید و گوش‌های خود را از شنیدن آنچه نادرست است، بازدارید. با یتیمان مردم مهربانی کنید تا بعداز شما با یتیمان شما مهربانی کنند. از گناهان خود به سوی خدا توبه و بازگشت کنید. در اوقات نماز، دست‌های خود را به دعا بردارید، زیرا که وقت نماز، بهترین ساعت‌هاست و در این اوقات، حق تعالی با رحمت، به بندگانش می‌نگرد و اگر با او مناجات کنید، پاسخ‌شان دهد و چنانچه او را

روزه ؛ بهترین راه برای عنداللهی شدن

■ آیت‌الله جوادی آملی

روایت لطیفی را مرحوم کلینی از امام هفتم(ع) نقل فرموده، که مرحوم محقق داماد، در شرح آن بیان شیرینی دارد. حدیث این است که حضرت فرمود: «إِنَّ أَبْنَاءَكُمْ لَيُسَبِّحُنَّ لَكُمْ ثُمَّ لَأَيَّ الْجَنَّةِ فَلَا يَبْقِيُهَا غَيْرُهَا» بدن شما به اندازه بهشت می‌ارزد؛ آن را به غیراز بهشت نفروشید که ضرر خواهید کرد.

مرحوم محقق داماد می‌فرماید: این روایت ناظر به آن است که رוחتان فوق بهشت است، روح را باید به جَنَّةِ القلَّاه» بدیدید، رוחتان بایستی به «عَنَدَ مُلِكٍ مُّقْتَدِر» برسد و بهترین راه برای عنداللهی شدن روزه گرفتن است. باطن روزه به صورت اتفاق خدا ظهور می‌کند و برای انسان، همتی بالاتر از لقای حق فرض ندارد. چون انسان موجودی ابدی است که هرگز از بین نمی‌رود، بلکه در نهایت از عالمی به عالم دیگر منتقل می‌شود. اگر باطن روزه نصیب او شد، پیوسته در محضر حق است؛ بدون اینکه از حضور دائمی رنج ببرد. یکنواختی در بهشت رنج روزه نیست، اصولا در آنجا رنجی وجود ندارد؛ خواه بهشت طاهری که «جَنَّاتٌ تُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ» باشد یا بهشت معنوی. انسان بدون اینکه رنج و خشکی و تشنگی و گرسنگی را بچشد، لذت سیری را احساس می‌کند؛ وضعیت بهشت مانند دنیا نیست.

نقش روزه در حل مشکلات
از آنجا که در مسیر زندگی، دشواری و مشکلات وجود دارد، دستور داده‌اند در شاید و مشکلات روزه بگیرد. یعنی اگر ما در هر نمازی چند بار از خدای سبحان استعانت می‌کنیم و می‌گوییم: «إِيَّاكَ نَعْتُذُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» راه کمک‌رسانی را هم خدا بمان فرموده است ولی این چنین نیست که بگویید: کمک کن! و ما را یکان کمک برسانیم. کار سخن از «إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» است، راهش را هم قرآن به ما آموخته که: «فَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالْقِلَافَةِ» و این صبر به «صوم» تفسیر و تطبیق شده و در حدیث آمده است که: «إِذَا زُلْزِلَتْ بِالْجَلِّ وَالْزَلَّالَةِ وَالشَّدِيدَةِ فَلْيُصْبِرْ» هرگاه برای کسی مشکل یا حادثه خاصی پیش آید باید برای دفع یا رفع آن روزه بگیرد. نه تنها در جنگ، بلکه اگر مشکلات دیگری هم برای انسان پیش آید، باید برای حل آن مشکل، روزه گرفت.

این روزه چه نقشی دارد که مشکل را حل می‌کند؟ انسان را به کجا می‌رساند که بر مشکل پیروز می‌شود؟ تازه این اسماک ظاهری است؛ اما روزه، حکمت‌هایی دارد که روح را به مقام بالا می‌رساند و روح بلند بر طبعیت فائق است.

اگر کسی برای خدا روزه گرفت چون کارها به دست اوست مشکل را حل می‌کند که فرموده‌اند: «یا مسْهَلُ الْأُمُورِ الصَّعَابِ». قرآن هم فرمود: «فَأَمَّا مَنْ أَطْعَمَ وَأَشْبَعَ» فَسَيُتَيْبَرُ لِلْبَيْتَةِ»؛ ما کارها را برای افرادی که در مسیر مستقیمند، راحت می‌کنیم. آنگاه نمونه‌هایش را هم به عنوان انبیای مظلوم برای ما بیان فرموده.

وقتی موسای کليم‌الله از خدای سبحان درخواست می‌کند: «وَيُتَيْبَرُ لِي أُمِّي» در پاسخ می‌فرماید: «قَالَ قَدْ أُوتِيتَ شَوْكًا يَا مُوسَى» تو برای براندازی طاغوت قرون از ما آسان کردن امور را طلب کردی، ما هم آن را به تو دادیم. آنچه را که از ما خواستی به تو دادیم؛ شرح صدر، روان بودن بیان، شرکت در رسالت و وزیر بودن برادران را و نیز خواستی که او را از وحی خاص برخوردار کنیم، همه را عطا کردیم.

این راه‌ها را قرآن در اختیار ما گذاشته است، زیرا باطن روزه بقدری نیرومند است که انسان را بر جهان طبعیت – به آن خدا – پیروز می‌کند.

(۱) کافی، جلد ۱، ص ۱۹، ج ۱۲

از کتاب:حکمت عبادت، صص۱۲۶ - ۱۲۷ به نقل از فارس

هر که اخلاق خود را در این ماه نیکو کند، از صراط، آسان بگذرد، آن روز که قدم‌ها، بر آن بلغزد. هر که دراین ماه کارهای غلامان و مستخدمان خود را سبک گرداند، خدا در قیامت حساب او را آسان کند.

مروری بر توصیه‌های رسول اکرم(ص) به روزه‌داران

برترین اعمال در ماه مبارک رمضان

ندا کنند لبیکشان گوید و اگر از او بخواهند عطا کند و چون او را بخوانند مستجابشان گرداند.

ای مردم!

جان هایتان در گرو اعمال شماست، پس با طلب آموزش از خدا، آنها را از گرو، خارج کنید.

پشت شما از بار گناهان سنگین است، پس با طول دادن سجده‌ها، آنها را سبک گردانید و بدانید که حق تعالی به عزت خود سوگند یاد کرده است که نمازگزاران را سجده‌کنندگان دراین ماه را عذاب نکند و در روز قیامت آنها را از آتش دوزخ درامان دارد.

ای مردم!

هر که از شما روزه دارمونی را دراین ماه افطار دهد، نزد خدا

پرستش کند» بر ارادی و اختیاری آن تاکید می‌شود. شرایط برای بندی به طور کامل فراهم است و انسانی می تواند در این ماه برای کسب ثنوا تلاش کند فرصتی که در آن شیاطین در بند هستند و انسان آزادانه می تواند به تربیت و تزکیه نفس بپردازد. نویسنده در مطلب حاضر چرایی و چگونگی این فرصت بی نظیر برای بندی را براساس آموزه‌های قرآنی تبیین کرده است. ***

ویژگی‌ها و توانایی شیاطین
بی‌گمان شناخت توانایی و ناتوانی دشمن در هر عملیات موفقیت‌آمیز ضروری است. شناسایی و شناخت در مرحله نخست هر عملیاتی است؛ زیرا بدون کسب اطلاعات و دانش راست و درست نمی‌توان امید به موفقیت و پیروزی داشت. از این رو بخشی از آموزه‌های قرآنی به تبیین توانایی و ناتوانی دشمنی آشکار و روشن به نام ابلیس و پیروان شیطنی او اختصاص یافته‌است.

البته برای کسب موفقیت و

*** از آنجا که ماه رمضان ماه خدا و ماه مهمانی اوست، خداوند به عنوان میزبان، امنیت کامل را برای مهمانان خویش فراهم کرده است. از این‌رو منطقه سبزی برای مؤمنان در نظر گرفته و با علائم هشدار شیاطین را از این منطقه سبز امنیتی ماه رمضان دور نگه داشته است.**

پیروزی این به تنهایی کفایت نمی‌کند، بلکه دانش و امور دیگری نیز بایسته است که از جمله آنها شناخت توانایی و ناتوانی خود و خودی‌هاست تا شرایط برای مقایسه و ارزیابی دقیق فراهم آید. خداوند در قرآن دو دشمن را برای انسان معرفی کرده که عبارت از دشمن درونی به نام خواهش‌های نفسانی و دشمن بیرونی به نام ابلیس یا شیطان است. ابلیس از نوع جنیان است (کنف، آیه ۵۰) که خداوند آنان را از عصاره آتش آفریده است. (حجر، آیه ۲۷) از این رو، کالبدی که روح آنان در آن قرار دارد، با کالبد انسانی که از جنس و عصاره خاک و گل است تفاوت ماهوی دارد. بر این اساس، نوع نفس و روانی که در کالبد آنان قرار گرفته نیز متفاوت است با این همه از میان همه آفریده‌های الهی این دو نوع است که دارای تکلیف بوده و در قالب شرع به آثار روش عبادت آموخته شده است. (ذاریات، آیه ۵۶)

خداوند در این به بیان می‌کند که این دو نوع از آفریده‌ها اختصاصا برای عبادت من آفریده شده است. البته میان عبادت این دو نوع با دیگر آفریده‌های الهسی تفاوت وجود دارد؛ زیرا ماه آفریده‌ها به نوعی در عبادت تسبیح هستند (حدید، آیه ۱۰) جمعه، آیه ۱) اما تفاوت این نوع عبادت با عبادت‌های دیگر آفریده‌ها در همان اختیاری بودن آن است. از این رو با تعبیر «یعبدونی» تا مرا عبادت و تافخری باشد.

بدرت از ریساکاری، منت گذاری است. واژه منت از واژه عربی «من» به معنای سنگینی و توانایی آمده است. ما در فارسی از «من» برای ستیجش و وزن کردن استفاده می‌کنیم و مثلا کسی تبریزی که معادل سه کیلو است بسیار کاربرد دارد(دسان‌العرب،ج۱۲، ص۴۱۹-۴۱۵ و راغب، مفردات الفاظ قرآن کریم، صص۸۷۷-۸۷۷). اصولا کارهای خیر همانند آن است که بدون ریا و نمایش

اینها الناس اذنه قد اقبل اليکم شهر الکرم بالبرکة والرحمة والمتفخرة

علی(ع) می فرماید: از جا برخاسته و عرض کردم، ای پیامبر خدا! برترین اعمال در این ماه چیست؟
حضرت فرمود: ای ابوالحسن! بر ترین اعمال دراین ماه پرهیز از محرمات است.

پاداش بنده آزادکردن و آموزش گناهان گذشته اش را خواهد داشت. برخی از اصحاب گفتند: یا رسول الله همه ما قادر به انجام آن نیستیم. حضرت فرمود: با افطار دادن روزه‌داران، از آتش جهنم پرهیزی‌د، اگرچه به نصف دانه خرما و یا یک جرعه آب باشد.

آدم، زهار تا شیطان شما را به فتنه نیندازد چنانکه پدر و مادر شما را از بهشت بیرون راند و لباس‌شان را از ایشان برکند، تا عورت‌هایشان را بر آنان نمایان نکند. در حقیقت، او قبیله‌اش، شما را از آنجا که آنها را نمی‌بینید، می‌بیند. ما شیاطین را دوستان کسانی قرار دادیم که ایمان نمی‌آورند. (اعراف، آیه ۲۷) ابلیس و شیاطین از جنس جنیان چون دیده نمی‌شوند همواره دور

ماه رمضان در بندکننده شیطان

■ علی جواهردهی

*** از آنجا که ماه رمضان ماه خدا و ماه مهمانی اوست، خداوند به عنوان میزبان، امنیت کامل را برای مهمانان خویش فراهم کرده است. از این‌رو منطقه سبزی برای مؤمنان در نظر گرفته و با علائم هشدار شیاطین را از این منطقه سبز امنیتی ماه رمضان دور نگه داشته است.**

انسان‌ها می‌گردند و به تعبیر قرآن طواف می‌کنند تا به کعبه دل راه یابند و با وسوسه، آن را از راه به در کرده و در نهایت تحت ولایت و سلطه خویش درآورده و برگرده آدمی نشسته آن را افسار زنند و به هر سمت و سویی که می‌خواهند بکشند. خداوند می‌فرماید: ابلیس گفت: «به من بگو: این کسی را که بر من برتری دادی برای چه بود؟ اگر تا روز قیامت مهلت دهی هر اینکه فرزندانـ جز اندکی از آنهاـ را لگام و افسار زنم و بر آنان تسلط یافته و ریشه‌کن خواهم کرد». (اسراء، آیه ۶۲)

در این ماه هر عمل کوچک، ارزشی چند برابر می‌یابد و این همه به سبب برکت ماه مبارک رمضان است. از این‌رو این ماه را ماه رحمت و مغفرت و آزادی انسان دانسته‌اند. رسول خدا(ص) فرمود: رمضان ماهی است که ابتدایش رحمت است و میانه‌اش مغفرت و پایانش آزادی از آتش جهنم.

در قرآن شیطان اعم از ابلیس است و شامل پیروان ابلیس از جن و انس می‌شود. از همین رو در آیات قرآن سخن از شیاطین انس و جن است. (انعام، آیه ۱۱۲) از ویژگی‌های شیاطین جنی آن است که دیده نمی‌شوند؛ زیرا جنیان از عصاره آتش و نوعی انرژی آفریده شده‌اند که قابل رویت برای انسان نیست. لذا خداوند به انسان‌ها می‌فرماید: بی‌تردید کسانی که تقوا

منت ؛ زشت تر از ریا

می‌نماند؛ زیرا کاری سنگین است و هر کسی از عهده آن بر نمی‌آید؛ چون انسان مالی را می‌دهد این کار را ظاهر چیزی به دست آورد. از همین رو منت، گاه به معنای متضاد به کار می‌رود، یعنی وقتی کسی منت می‌گذارد، از یک سو کار سنگینی انجام داده و از سوی دیگر توانایی خود را کاهش داده است. پس چیزی از وی کم شده است. لذا در معانی مجازی چون لاغری، ناتوانی، کاهش و کاستی و مانند آن

هر که در این ماه صله رحم کند و با خویشان پیبوند، خدا او را در قیامت به رحمت خود واصل گرداند و هر که در این ماه رابطه اش را با خویشان قطع کند، خداوند در قیامت رحمت خود را از او دریغ نماید. هر که دراین ماه نماز مستحبی بپا دارد، خداوند او را از آتش جهنم برهاند و کسی که نماز واجبی بجا آورد، خداوند ثواب هفتاد نماز واجب در ماه‌های دیگر را به او عطا کند.

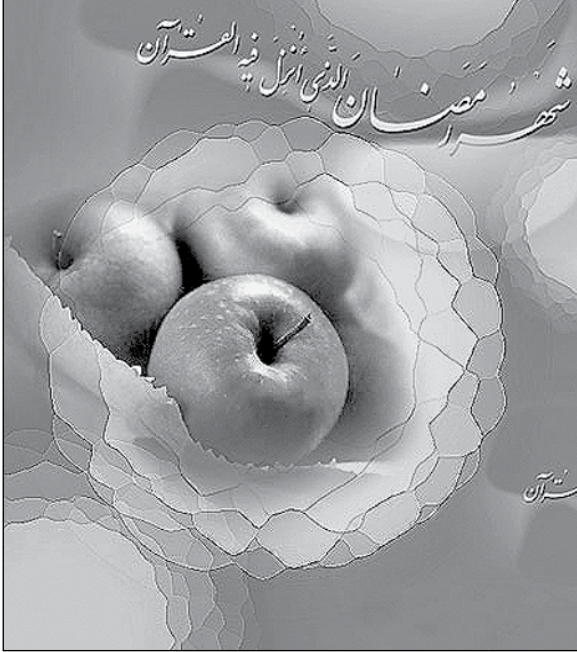
ای مردم! هر که اخلاق خود را در این ماه نیکو کند، از صراط، آسان بگذرد، هر که قدم‌ها، بر آن بلغزد، هر که دراین ماه کارهای غلامان و مستخدمان خود را سبک گرداند، خدا در قیامت حساب او را آسان کند. هر که در این ماه از آزار رساندن به مردم خودداری کند، حق تعالی، روز قیامت، خشم خود را از او باز دارد. هر که در این ماه یتیم بی پدری را گرمای دارد، خدا او را در قیامت عزیز گرداند. هر که در این ماه صله رحم کند و با خویشان ببیوندد، خدا او را در قیامت به رحمت خود واصل گرداند و هر که در این ماه رابطه اش را با خویشان قطع کند، خداوند در قیامت رحمت خود را از او دریغ نماید. هر که دراین ماه نماز مستحبی بپا دارد، خداوند او را از آتش جهنم برهاند و کسی که نماز واجبی بجا آورد، خداوند ثواب هفتاد نماز واجب در ماه‌های دیگر را به او عطا کند. هر که دراین ماه بسیار بر من صلوات فرستد، خداوند کفه سبک اعمال او را سنگین گرداند. کسی که در این ماه یک آیه از قرآن تلاوت کند، ثواب کسی را دارد که در ماه‌های دیگر قرآن را ختم کرده باشد.

ای مردم!

درهای بهشت دراین ماه گشوده است. از پروردگار خود بخواهید که آنها را بر روی شما نبیند و درهای جهنم دراین ماه بسته است، از خدا بخواهید که آنها را بر روی شما نگشاید. شیاطین دراین ماه در غل و زنجیرند. از خدا بخواهید که آنها را بر شما مسلط نگرداند. علی(ع) می فرماید: در این حال از جا برخاسته و عرض کردم،

ای پیامبر خدا! برترین اعمال در این ماه چیست؟ حضرت فرمود: ای ابوالحسن! برترین اعمال دراین ماه پرهیز از محرمات است. (وسائل الشیعه –کتاب روزه ؛ بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۱۵۷)

و از آثار آن چون بصیرت، یقین، علم لدنی، الهامات تقوایی، وحی فعل الخیرات و مانند آن بهره‌مند شود. پیامبر(ص) می‌فرماید: در روز نخست ماه رمضان شیاطین سرکش دردت می‌شوند. (عیون أخبار الرضا، ج۲، ص ۷۱، ج۳ ص ۳۲۱) پس ابلیس و شیاطین توانایی‌هایی دارند، ولی این توانایی به اندازه توانایی انسان نیست که خلیفه الهی است، بنابراین تا انسان اجازه و راه ندهد، ابلیس به کعبه دل راه نمی‌یابد یا بر عرش الله این خانه الهی وارد شده و

ابلیس و شیاطین از جنس جنیان چون دیده نمی‌شوند همواره دور انسان‌ها می‌گردند و به تعبیر قرآن طواف می‌کنند تا به کعبه دل راه یابند و با وسوسه، آن را از راه به در کرده و در نهایت تحت ولایت و سلطه خویش در آورده و برگرده آدمی نشسته آن را افسار زنند و به هر سمت و سویی که می‌خواهند بکشند.

بر آن تسلط یابد و بر عرش الهی دل بشیند. در روایت است: «قلب المؤمن عرش الرحمن، قلب مؤمن عرش الهی است. (بحارالانوار، ج ۵۵، ص ۳۹) امام صادق(ع) فرمودند: «القلب حرم الله فلا تسکن حرم الله غیره!» قلب، حرم خداست، پس در حرم خدا غیر خدا را ساکن نکن!» (بحارالانوار، ج ۶۷ ص ۲۵).

ماه رمضان، ماه حبس شیاطین
از آنجا که ماه رمضان ماه خدا و ماه مهمانی اوست، خداوند به عنوان میزبان، امنیت کامل را برای مهمانان خویش فراهم کرده است. از این‌رو منطقه سبزی برای مؤمنان درنظر گرفته و با علائم هشدار شیاطین را از این منطقه سبز امنیتی ماه رمضان دور نگه داشته است. شرایطی که خداوند برای ماه رمضان در نظر گرفته یک شرایط استثنایی است. از جهتی این ماه را مبارک دانسته و در آن شب قدری قرار داده که هم زمان انزال معنی قرآن است به قلب خلیفه الله و ولی الله و هم زمان مقدرات (بقرة، آیات ۱۹۲ تا ۱۸۵ دخان، آیات ۱ تا۲، سورة قدر) در این شرایط آزمایی، سبیری شده است تا به راحتی توبه و استغفار کند و با هر عمل خیری چنان سود برد که در طول هشتاد سال آن اندازه سودی از یک کار خیر نمی‌برد.

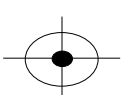
در این ماه هر عمل کوچک، ارزشی چند برابر می‌یابد و این همه به سبب برکت ماه مبارک رمضان است. از این‌رو این ماه را ماه رحمت و مغفرت و آزادی از آتش جهنم. رسول خدا(ص) فرمود: رمضان ماهی است که ابتدایش رحمت است و میانه‌اش مغفرت و پایانش آزادی از آتش جهنم. هر کس ماه رمضان یک آیه از قرآن بخواند، خداوند ثواب هفتاد نماز واجب در ماه‌های دیگر تمام قرآن را بخواند. (بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۳۴۶) باید دانست در این ماه مبارک رمضان است که مقدرات یک سال در آن نوشته می‌شود. پس باید کاری کرد تا مقدرات ما گوناگونی نوشته نشود، که جز خیر و برکت و راهی از هواهای نفسانی و رسیدن به تقوای الهی و رضوان خداوندی نباشد.

در کاربرد مجازی به معنای بریدن به کار رفته است.

البته ممکن است گفته شود که اصل واژه همان بریدن و قطع کردن است؛ چون با بریدن از تعلقات مالی و مانند آن است که می‌توان احسان سنگینی داشت.

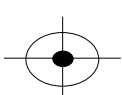
از نظر قرآن، خداوند متّان است و همین باری تعالی بیان شده است. از همین روست که بر انسان منت می‌گذارد و نعمت‌های سنگین و بزرگی را به او عطا می‌کند.(طه، آیه ۲۷؛ آل عمران، آیه ۱۶۴)

واژه «منت» و مشتقات آن، ۲۵

معارف

Maaref@Kayhan.ir

صفحه ۸

سه‌شنبه ۱۸ خرداد ۱۳۹۵

اول رمضان ۱۴۲۷ - شماره ۲۱۳۶۱

چراغ راه

سپری در مقابل عذاب الهی

قال الامام علی(ع): «صوم شهر رمضان، فانه جنة من العقاب»

امام علی(ع) فرمود: روزه ماه رمضان، سپری برابر عذاب الهی است.^(۱)

نهج‌البلاغه - خطبه ۱۱۰

حکایت خوبان

مراقبت از چگونگی گذران عمر

امام علی(ع) می‌فرماید: روز خود را به سخنان و رفتار بپهوده مغذرات، زبوا شما را نگهدارانی است که رفتار و گفتار شما و ما را ثبت می‌کنند.^(۱)

در این رابطه امام‌سابق(ع) می‌فرماید: هیچ روزی بر فرزند آدم ناپاید جز اینکه آن روز بگوید: ای پسر آدم، من روزی نو هستم، و بر تو گواهم، پس به وسیله من کار نیک کن و در من نیکی بجا آر، تا در روز قیامت به سود تو گواهی دهم، چه، دیگر ما هرگز نتواهی دید.^(۲)

همچنین امام‌کامل(ع) می‌فرماید: هر کس دو ورزش برابر باشد مغیوب است، و هر که امروزش بهتر از دیروزش نباشد، ملعون و از رحمت حق به دور است، و هر کس در پی کسب ارزشها نباشد در کاستی به سر برد، و هر کس که به سوی کاستی باشد، مرگ برای او از زندگی بهتر است.^(۳)

۱- میزان الحکمه، ج ۵، ح ۷۴۰۲

۲- همان، ح ۷۴۱۳

۳- همان، ح ۷۴۲۰

؟

✓

پرسش و پاسخ

چگونگی جمع‌آوری قرآن

پرسش:

جمع‌آوری قرآن در زمان عثمان چگونه انجام گرفت و چه تفاوت‌هایی با قرآن جمع‌آوری شده توسط امام علی(ع) داشت؟

پاسخ:

جمع‌آوری قرآن که عثمان در زمان خود به کمک گروهی از صحابه انجام داد در حقیقت جمع‌آوری قرآن نبود بلکه «توحید المصاحف» بود، یعنی مصحف‌های مختلفی در اختیار اصحاب بود؛ تعدادی از صحابه مثل «عبدالله بن مسعود»، «بی بن کعبی» «مقداد بن عمرو» و «زید بن ثابت» که هر کدام برای خود قرآنی داشتند (التهمید فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۴۶) اختلاف قرائت و اختلاف السلوب و ترتیب پیش آمده بود، و برخی از صحابه رسول خدا(ص) اظهار نگرانی می‌کردند که این اختلاف قرائت باعث ایجاد مشکل می‌شود. به دستور عثمان کمیته‌ای متشکل از چند نفر شکل گرفت و از میان نسخ قرآن، یک نسخه ملاک عمل شد و بقیه نسخه‌ها را از بین بردند. (همان، ص ۲۸۰)

بنابراین آنچه که در واقع در زمان عثمان صورت گرفت، جمع‌آوری قرآن به معنای واقعی کلمه نبود، بلکه همسان‌سازی رسم‌الخط و از بین بردن اختلاف قرائت بود. چرا که دلایل و شواهد فراوانی نشان می‌دهد که قرآن مجید، در زمان رسول خدا(ص) جمع‌آوری شده بود.

رسول خدا(ص) تفسیر القرآن، ص ۲۶۹) یکی از دلایلش این است که خود رسول خدا(ص) سوره حمد را «فاتحه‌الکتاب» معرفی کرد و فرمود: نماز درست نیست مگر با این سوره «لا صلوة الا بفاتحة‌الکتاب» (همان، ص ۴۴۴)

اگر بگوییم قرآن در عهد پیامبر(ص) نوشته نشده بود، و در سینه‌ها بود، دیگر کتاب به آن اطلاق نخواهد شد. همچنین قرآن در سوره بقره آیه ۲۲ با مشرکین و منکرین تحدی می‌کند و می‌فرماید: «اگر منکر این قرآن هستید، یک سوره مثل قرآن بیاورید.» معلوم می‌شود که سوره‌ها در زمان پیامبر(ص) شکل گرفته بود. در تاریخ قرآن مسلم شده است که رسول خدا(ص) مکان سوره‌ها را مشخص می‌کرد، هر آیه‌ای که نازل می‌شد می‌فرمود: این را در فلان سوره در فلان جا قرار بدهید. (همان، ص ۲۶۸)

در راس کسانی که قرآن را گردآوری کرده بودند، علی(ع) بود. از خود امام علی(ع) نقل شده است که هر آیه‌ای که نازل می‌شد، رسول‌الله(ص) به من یاد می‌داد و من آن را به خط خود می‌نوشتم.

رسول خدا(ص) تفسیر آیات و تائیل آنها و ناسخ و منسوخ و نیز محکم و متشابه آنها را به من یاد می‌داد(التهمیدی علوم القرآن، ج ۱، ۲۲۹) بنابراین در میان صحابه، ملغض‌ترین شخص به قرآن مجید، علی‌بن‌ابی‌طالب(ع) بود.

البته این جمع‌آوری برآکندی داشت و نسخه‌ها در دست اشخاص مختلف، و از همه کامل‌تر در اختیار امیرالمومنین علی(ع) بود. بعد از رحلت رسول خدا(ص) علی(ع) آن قرآن را آورد و خواست که به خلیفه وقت و صحابه‌ای که اطراف او بودند تحویل بدهد، آنها قبول نکردند و گفتند: ما تیزی به این نداریم، حضرت فرمود: بعد از این دیگر آن را نخواهید دید. (همان، ص ۲۲۲)

امتياز قرآن امیرالمومنین علی(ع) این بود که علاوه بر متن قرآن، در حاشیه آن به تفسیر‌های نوشته بود و ناسخ و منسوخ‌های آیات و محکمات و مشابهاث و مشکلات معانی آنها مشخص شده بود. (همان، ص ۲۲۸) از این گذشته بعضی از قرائن نشان می‌دهد که قرآنی که علی(ع) جمع‌آوری کرده بود، به ترتیب نزول بود، مثلا آیات مکی مقدم بر آیات مدنی، وناسخ مقدم بر منسوخ بود، و سبب نزول آیات و زمان و مکان نزول آنها خارج از متن قرآن بیان شده بود. (همان) اما ابالات‌ها و مناطق مختلف فرستادند. از نظر محتوا و آیات، کوچک‌ترین تفاوتی با قرآن جمع‌آوری شده توسط علی(ع) نداشت، یعنی هیچ کم و زایدی در آن بود، و تفاوت آن در ترتیب سوره‌ها بود و مورد تأیید ضمنی و غیرمستقیم علی(ع) قرار گرفت. چون بعد از جمع‌آوری قرآن و توحید مصاحف در مورد آن از علی(ع) پرسیدند، حضرت فرمود: همان قرآنی که در دست مردم است شما از آن پیروی کنید. (همان، ص ۲۲۳)

سلوک عارفانه

مراقبت سالک

مادر همه مسائل اخلاقی است

(بناد ای سالک عزیز)، تخم همه سعادت‌ها مراقبت است، مراقبت یعنی کشیک نفس کشیدن، بچه آن قدر مراقبت نمی‌خواهد که نفس می‌خواهد. «رحوم علامه طباطبایی»^(۱)

یکی از اهم مراقبات، این است که انسان واردات و صادرات دهانش را مواظب باشد. آن راجح و معوج می‌کند و نفس را از درست‌اندیشی و درست‌پایی منحرف می‌شود و انسان هززه‌خور، هرزه می‌گردد... چرا دفتر وجود و صحیفه نفست را به این گونه اباطیل پر می‌کنی؟ یکی از عهده‌های شیخ رشید، در رساله عیدش این است که زمان و قصه‌های باطل نتوانند. حرف‌ها و افسانه‌های باطل دهن و ذهن را راجح و معوج می‌کنند و نفس را از درست‌اندیشی و درست‌پایی منحرف می‌کند. «آیت‌الله حسن‌زاده آملی»^(۲)

مراقبت، ام‌المسائل و مادر همه مسائل اخلاقی است. «شهید مطهری»^(۳)

۱- جرعه‌های جانبخش، غلامرضا گل‌ی‌زواره، ص ۱۵۲

۲- مجموعه مقالات، آیت‌الله حسن‌زاده آملی، ص ۳۶

۳- مجموعه آثار، شهید مطهری، ج ۲۲، ص ۷۲۰

صفحه معارف روز‌های: یک‌شنبه، سه‌شنبه و پنج‌شنبه منتشر می‌شود

تلفن‌های مستقیم: ۰۲۱۳۹۴۱۹۹۱ - ۰۲۱۳۲۰۲۲۲۱